

Jarmo Saarti

Rakenteellisen muutoksen vuosikymmenet - yliopistokirjaston historia Kuopiossa

Huuhtanen, Riitta: Tiedelaakson tiedonhakua - Kuopion yliopiston kirjaston synty ja sen ensimmäiset vuosikymmenet. Kuopion yliopisto, 2006. (Kuopion yliopiston julkaisuja F. Yliopistotiedot 39.). Teoksen verkkoversio: <http://www.uku.fi/kirjasto/yleista/kirjastohistoria.pdf>

Kuopion yliopiston kirjaston pitkäaikainen johtaja, nyt jo eläkkeellä oleva Riitta Huuhtanen julkaisi Kuopion yliopiston 40-vuotisjuhlavuoden lopuksi yliopiston kirjaston historian. Teos täydentää hyvin Kaija Vuorion viime vuonna ilmestynyttä koko yliopiston historiasta, Lento. Huuhtanen on peruskoulutukseltaan historioitsija ja tämä näkyy myös teoksessa, se on perusteellinen katsaus tieteellisen kirjastotoiminnan kehityshistoriaan Kuopiossa 1800 ja 1900-luvulla.

Tieteellisen kirjastolaitoksen historia Kuopiossa on alkanut alueen oppilaitosten kirjastojen kokoelmien kehittämisenä. Snellmanin kädenjälki näkyy tässäkin - osin hänen aloitteestaan alettiin koota 1800-luvun puolella välissä Kuopion lukiolle kirjastoa. Se on kokoelmana edelleen merkittävä ja sijaitsee nykyisin Kuopion kaupunginkirjasto - Pohjois-Savon maakuntakirjastossa, Kuopion lyseon kirjasto-nimisenä kokoelmana. Samaan aikaan myös muut hallinnon ja koulujen kirjastot alkoivat kehittyä. Tälle vuosisadalle sijoittuvat myös ensimmäiset yritykset saada yliopistotoimintaa Kuopioon.

Varsinainen korkeakoululaitoksen synty Kuopiossa sijoittuu 1960-luvulle, jolloin käytiin poliittinen taistelu yliopistosta ja jolloin korkeakoulu perustettiin. Kuopion yliopistosta, tuolloisesta korkeakoulusta tuli terveystieteiden alojen keskittymä, joka vaikutti myös tarvittavien tietoresurssien laatuun. Samalla alkoi korkeakoulun kirjaston suunnittelu. Alkuvaiheen merkittävimpinä toimina olivat peruskokoelman aikaansaaminen aloittavan korkeakoulun tie-

teenaloille, kirjaston tilojen suunnittelu ja kirjaston henkilökunnan rekrytointi. Kokoelmien kartuttamisessa voitiin alkuvaiheessa hyödyntää alueella jo olevia kirjastokokoelmia, erityisesti keskussairaalan kokoelmia. Yhteistyö sairaalan ja yliopiston kirjastotoiminnassa onkin jatkunut näistä alkuajoista asti tiiviinä.

Korkeakoulun suunnittelutoimikuntaan nimettiin vuonna 1971 kirjastonhoitaja Pertti Tiainen, joka toimi kirjaston ensimmäisenä johtajana aina vuoteen 1982 saakka. Hänen vuosikymmenensä oli kirjaston rakentamisen aikaa. Kokoelma, henkilökunta ja kirjaston tilat kasvoivat vähitellen. Myös atk alkoi tulla 1970-luvulla mukaan kirjastotoimintaa ja enteili tuloillaan olevaa suurta tietopalveluja kirjastotoiminnan murrosta. Tiaisen jälkeen johtajaksi valittiin vuonna 1983 Riitta Huuhtanen. Hänen johdolla jatkui toiminnan kasvu ja kehittäminen. Korkeakoulu muuttui yliopistoksi, verkostoituminen ja yhteistyö lisääntyivät ja samalla sähköinen tietoverkkomaailma muutti kirjastotoiminnan perusluonnetta, aluksi parempina tiedonhaku mahdollisuuksina ja vuosisadan lopulla täysin uudenlaisena, itsenäiskäyttöisenä digitaalisena toimintaympäristönä.

1990-luku merkitsi Suomen yliopistolaitokselle ja samalla yliopistokirjastoille suurta muutosta, jopa kriisikautta. Valtionhallinnossa alkoivat vaikuttaa markkinatalouden suuntaukset, Suomen poliittinen ja talouselämä integroituivat yhä enemmän länsimaihin. Yliopistojen oli toimittava tehokkaammin ja talouden haasteet olivat valtavia. Tiede oli ja on edelleen riippuvainen

kansainvälisistä julkaisuista. Valuuttakurssien vaihtelu 1990-luvulla aiheuttivat pahimmillaan kymmenien prosenttiyksikköjen kasvun menoissa, mutta voimavarat eivät kasvaneet samassa suhteessa. Onkin väitetty, että Suomen tieteellisten kirjastojen kokoelmiin jäi merkittävä aukko laman seurauksena.

Samalla vuosikymmenellä tapahtui myös Internetin ja sen kautta jaeltavien tietopalveluiden räjähdysmäinen kasvu. Muutosta kuvaa se, että esimerkiksi Kuopion yliopistoon hankittavat tieteelliset lehdet tulivat vielä kymmenen vuotta sitten pääasiassa paperiversioina, tänä päivänä sähköiset versiot ovat ylivoimaisesti merkittävin jakelumuoto. Sekä tutkijoiden, opettajien että kirjaston henkilökunnan piti opetella ammattinsa perusasiat uudelleen muutaman kymmenen vuoden aikana.

Vuosituhanen alussa yliopistossa eletään etenkin tutkimustoiminnassa sähköisessä kirjastossa, näin erityisesti bio-, luonnon- ja lääketieteen alueilla. Oppimisessa kirjastot ovat kehittyneet oppimisympäristöiksi, joissa opiskelijat käyttävät erityyppisiä lähteitä oman oppimisensa tukena ja tekevät entistä enemmän uutta tietoa ryhmissä. Palveluiden toteuttaminen tapahtuu eri toimijoiden yhteistyössä: yliopiston sisällä tiedelaitosten ja palveluita antavien laitosten yhteistyönä ja valtakunnallisesti esimerkiksi kirjastojen yhteisinä tietokantoina ja tietojärjestelminä. Muutoksen vauhti on ollut viime vuosisadan loppuvuosikymmeninä hurja, eikä hidastumisesta näytä olevan merkkejä. Kirjastot näyttävät jatkossakin olevan olennainen osa yliopistojen toimintaa, toimintatavat ja muodot tosin muuttuvat jatkuvasti kuten Huuhtasen teos hyvin osoittaa.